

Till Ålands lagting

Lagutskottets betänkande

Förslag till lag om ändring av 59c § självstyrelselagen för Åland

- Republikens presidents framställning nr 9/2008-2009

INNEHÅLL

Sammanfattning	1
Republikens presidents förslag	1
Utskottets förslag	1
Utskottets synpunkter	1
Bakgrund	1
Jämförelse med övriga lagstiftande regioner	4
Förslagen i propositionen	5
Grundlagsutskottets betänkande	9
Utskottets överväganden	10
Ärendets behandling	14
Utskottets förslag	15

Sammanfattning

Republikens presidents förslag

Republikens president tillställer lagtinget en ändring av 59c § i självstyrelselagen för Åland för behandling i den ordning 69 § självstyrelselagen föreskriver. Ändringen föranleds av regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 59c § självstyrelselagen för Åland med nya bestämmelser om s.k. fördragsbrottsärenden i syfte att på lagnivå ge landskapet garantier för ett rättvist förfarande inför EG-domstolen.

Utskottets förslag

Utskottet föreslår att lagtinget för sin del godkänner förslaget till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland i den lydelse förslaget har enligt regeringens proposition 57/2009. Utskottet anför dock vissa synpunkter med anledning av förslaget.

Utskottets synpunkter

Bakgrund

Frågan om landskapets ställning i ärenden som behandlas i Europeiska gemenskapernas domstol har länge varit aktuell. Ända sedan Finland blev medlem i EU har det från landskapets sida framförts synpunkter på att landskapsmyndigheternas inflytande på EG:s rättsakter bör förstärkas. Vissa ändringar har också företagits i självstyrelselagen i syfte att öka landskapets medverkan. Dessutom har det intagits en bestämmelse i självstyrelselagens 59d § enligt vilken landskapet är ansvarigt för eventuella viten eller standardbelopp som EG-domstolen dömt finska staten att betala till den del landskapet är orsak till domen.

Från landskapets sida har det setts som problematiskt att landskapet vid påstått bristande efterlevnad av rättsakter som landskapet inte anser sig tillräckligt kunna påverka, saknar möjlighet att självständigt försvara sig

fastän landskapet har ett ansvar för eventuella viten eller standardbelopp. Situationen kan även ses som problematisk ur rikets synvinkel eftersom Finland ansvarar gentemot EU också för landskapets implementering av EG-rättsakter utan att kunna påverka landskapslagstiftningen. När Åland inte har möjlighet att försvara sig i EG-domstolen är det också osannolikt att landskapet skulle kunna göras ansvarigt för eventuella viten och standardbelopp, såsom i exempelvis snusfallet, eftersom det i teorin är möjligt att en fällande dom mot Finland hade kunnat undvikas om landskapet fått tillfälle att försvara sig.

Behovet av utveckling av Ålands talerätt har bland annat berörts i grundlagsutskottets betänkande nr 13/2006 angående regeringens skrivelse med anledning av Ålands lagtings initiativ som innehåller förslag till lag om ändring av vallagen. Grundlagsutskottet konstaterade att det är angeläget med fortsatta diskussioner mellan riket och Åland för att hitta en lösning på hur Ålands självstyrande status skall kunna beaktas i de situationer då EG-domstolen handlägger frågor som faller inom landskapets behörighet. Frågan har därefter varit föremål för utredning i två olika arbetsgrupper och berörs därtill i ett principbeslut från statsrådet.

Utrikesministeriets arbetsgrupp

Den 25 juli 2006 tillsatte utrikesministeriet efter samråd med Ålands landskapsregering en arbetsgrupp för att utreda utvecklandet av Ålands talerätt inför EG-domstolen. Arbetsgruppen avgav sitt betänkande den 31 augusti 2007. I betänkandet konstaterades att lösningar för att utveckla landskapet Ålands talerätt måste sökas inom den rättsliga ram som består dels av gemenskapsrätten, dels av Finlands grundlag och självstyrelselagen för Åland. Arbetsgruppen presenterade ett antal förslag till förfaranden som skall tillämpas särskilt när det gäller landskapets möjligheter att inför EG-domstolen försvara sin lagstiftning eller underlåtenhet att lagstifta.

För att landskapet, i enlighet med sitt berättigade krav, skall kunna försvara sig och föra fram landskapets ståndpunkter inför EG-domstolen då Finland agerar som svarande, och detta beror på påstådda brister i landskapslagstiftningen, föreslog arbetsgruppen att det nationella systemet i Finland utvecklas på följande sätt:

- Vid handläggning av domstolsärenden kan landskapsregeringen göra en motiverad framställan om hur Finland skall använda sig av sin talerätt vid EG-domstolen.
- Om man inte kan nå enighet om linjen i Finlands ställningstagande skall ärendet alltid tas upp till behandling i ministerutskottet.
- Behandlingen i ministerutskottet bör föregås av en diskussion med statsministern om landskapsregeringen så önskar. I detta möte skulle utöver statsministern och landskapsregeringens representanter också utrikesministern, ministern ansvarig för Åland och substansministern ifråga delta.
- Till den del talan gäller påstådda brister i landskapslagstiftningen skall riket och landskapet försöka enas om hur svaromålet utformas. Regeringen har en skyldighet gentemot Åland att beakta och föra fram landskapsregeringens synpunkter till den del saken hör till landskapets behörighet. Om riket av vägande skäl inte anser sig kunna godta landskapets ståndpunkt, skall svaromålet på landskapets begäran utformas så att landskapets ståndpunkt framgår av svaromålet. Detta hindrar inte riket att framföra sin uppfattning om hur EG-rätten skall förstås.
- I enskilda fall kan vid behov möjligheten att ge en representant för landskapet fullmakt att utöva talerätten, övervägas. Talerätten skulle då vara parallell med rikets talerätt och utövas enligt de

ställningstaganden som fastställts av statsrådet och beretts av riksmyndigheterna i samverkan med landskapsregeringen.

Då Finland deltar i domstolsprocessen i egenskap av kärande eller intervenient är det enligt 93 § i grundlagen även i dessa fall statsrådet som i sista hand beslutar om utövande av talerätten. En lösning som innebär att statsrådet är skyldigt att väcka talan om landskapsregeringen begär det eller att landskapsregeringen ges självständig rätt att föra Finlands talan skulle strida mot 93 § i grundlagen. Däremot är det möjligt att i enlighet med de principer som beskrivits ovan utveckla även den process som tillämpas när statsrådet fattar beslut om Finlands deltagande så att hänsyn tas också till landskapets intressen. Detta gäller även ärenden gällande förhandsbesked.

Arbetsgruppen presenterade även vissa andra möjligheter att utveckla Ålands talerätt:

- Utrikesministeriet ber kommissionen fästa uppmärksamhet vid processspråket i mål som gäller landskapet Åland så att det kan undvikas att processspråket i sådana fall är något annat än svenska.
- Ålands ställning som sakkunnig gällande landskapets särskilda förhållanden i landskapet skall betonas. För att understryka denna ställning kunde Ålands representant bära en likadan kåpa som statsombudet.

Slutligen konstaterade arbetsgruppen att om det i framtiden visar sig att den här föreslagna utvecklingen av praxis inte är ändamålsenlig kan frågan tas till prövning på nytt.

Till arbetsgruppens betänkande fogade de åländska representanterna ett särskilt yttrande. Från åländsk sida hade det varit önskvärt med en ändring av självstyrelselagen vilket dock inte var möjligt mot bakgrund av arbetsgruppens begränsade mandat.

Den 12 september 2008 beslöt regeringens EU-ministerutskott förorda riktlinjer om landskapets rätt att delta i ärenden som behandlas i EG-domstolarna och som hör till landskapstes behörighet. Riktlinjerna motsvarar innehållet i arbetsgruppens betänkande.

Justitieministeriets arbetsgrupp

Den 2 september 2008 tillsattes en ny arbetsgrupp, denna gång av justitieministeriet, för att utarbeta ett förslag till komplettering av 59c § i självstyrelselagen för Åland med bestämmelser om att landskapets ståndpunkt på landskapets begäran ska framgå av Finlands svar till kommissionen och i svaromål till Europeiska gemenskapernas domstol i ärenden som hör till landskapets behörighet, om det inte har varit möjligt att samordna landskapets och rikets ståndpunkter. Arbetsgruppen avgav sitt betänkande den 26 november 2008. Arbetsgruppens enhälliga förslag utmynnar i ett förslag till en proposition från regeringen. Den nu föreliggande propositionen överensstämmer i sak med arbetsgruppens förslag.

Statsrådets principbeslut om landskapet Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden

I tillägg till de av EU-minsterutskottet den 12 september 2008 antagna riktlinjerna beslöt statsrådet den 23 april 2009 anta ett principbeslut om landskapet Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden. I principbeslutet ingår bestämmelser om vad som ska iakttas i den nationella beredningen av EU-ärenden när det gäller landskapet Åland. Statsrådet betonar vikten av att landskapet i ett så tidigt skede som möjligt av beredningsprocessen ges möjlighet att föra fram sina synpunkter.

Justitieministeriet ska enligt principbeslutet med hjälp av anvisningar och utbildning arbeta för att ministeriernas tjänstemän har de kunskaper om förfarandet som behövs. Den nationella beredningen ska organiseras så, att

landskapets ställningstaganden kan föras fram i beredningen inom EU i ett så tidigt skede att Finland kan påverka den slutliga utformningen av beslut på EU-nivå eller alternativt begära särlösningar eller undantag för Ålands vidkommande. Ministerierna ska eftersträva lösningar som sammanjämkar landskapets och rikets ståndpunkter. Om ministerierna och landskapsregeringen inte har lyckats nå en sådan lösning, bör enligt principbeslutet behandlingen i EU-ministerutskottet föregås av en diskussion med statsministern, om landskapsregeringen så önskar. Också ministern ansvarig för Åland samt de ministrar till vilkas ansvarsområde saken hör bör delta i mötet.

Om det inte lyckas att sammanjämka landskapets och rikets ståndpunkter, ska landskapets ståndpunkter redovisas i beredningsdokumenten. Ministerierna ska se till att E- och U-skrivelserna till riksdagen samt faktapromemoriorna i EU-ärenden innehåller en bedömning av vilka frågor som hör till landskapets behörighet.

I beredningen inom EU:s institutioner ska enligt principbeslutet landskapets synpunkter föras fram i ett så tidigt skede av beredningsprocessen att det finns reella möjligheter att påverka det slutliga beslutsförslaget. I ärenden som hör till landskapets behörighet eller annars har synnerligen stor betydelse för landskapet ska landskapets synpunkter på begäran föras fram för den händelse landskapets och rikets ståndpunkter inte kan samordnas.

När beslut fattas i rådet ska landskapets synpunkter likaså på begäran föras fram i frågor som hör till landskapets behörighet eller annars har synnerligen stor betydelse för landskapet. Landskapsregeringen ska på begäran ges tillfälle att delta i Finlands delegation när frågor som enligt självstyrelselagen hör till landskapets behörighet behandlas.

I fråga om ärenden som behandlas av kommissionen och i EG-domstolarna erkänner statsrådet enligt principbeslutet landskapets berättigade behov att kunna försvara sig och föra fram landskapets ställningstaganden i skrivelser till kommissionen och inför EG-domstolarna i enlighet med självstyrelselagen och de riktlinjer som EU-ministerutskottet har slagit fast.

Enligt principbeslutet finns det behov att fortlöpande se över och förbättra rutinerna så att landskapets representanter kan följa och delta i beredningen av EU-ärenden inom statsrådet.

I principbeslutet understryker statsrådet slutligen att landskapet har rätt att i tid bli underrättat om fördragsförhandlingar inom ramen för EU på det sätt som avses i självstyrelselagen. Ministerierna och landskapsregeringen ska medan fördragsförhandlingarna pågår försöka identifiera landskapets ställningstaganden, så att eventuella tröskelfrågor för landskapet kan lyftas fram under förhandlingarna innan fördragen godkänns. Utrikesministeriet och justitieministeriet bör tillsammans med landskapsregeringen överväga möjligheterna att vidareutveckla förfaringsätt genom vilka man säkerställer att Ålands ställning beaktas vid förhandlingsprocesser som gäller internationella fördrag samt när Finland förbinder sig till internationella fördrag.

Jämförelse med övriga lagstiftande regioner

För att utreda vilken praxis andra stater tillämpar i fråga om beslutsfattande, koordinering och språk i samband med processer inför EG-domstolen skickade utrikesministeriet en förfrågan i ärendet till andra medlemsstater inför arbetet i den första arbetsgruppen. Utrikesministeriet fick svar från Belgien, Frankrike, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Österrike. Från Cyperns, Estlands, Greklands, Irlands, Luxemburgs, Polens, Sveriges, Sloveniens, Tjeckiens och Ungerns sida uppgavs att länderna inte har självstyrelseområden. Danmark uppgav

att sådana situationer som beskrivits i förfrågan inte har uppkommit i Danmark.

I förfrågan efterhördes hur beslutsfattandet går till och hur man intar ståndpunkt i mål under artiklarna 226 och 228 i EG-fördraget där medlemsstaten är svarande. Av medlemsstaternas svar framkom att det i alla medlemsstater är centralmyndigheten som är ansvarig för processen i mål under artiklarna 226 och 228 EG. Det här gäller oberoende av om målet angår flera områden eller delstater som är behöriga i ärendet eller endast ett autonomt område eller en delstat. Regionala myndigheter deltar likväl i koordineringen och beslutet om medlemsstatens ställning fattas i samarbete med dem.

Vidare efterhördes hur besluten fattas och hur ståndpunkterna intas i situationer där ett självstyrelseområde eller en delstat vill att medlemsstaten 1) väcker en talan om ogiltigförklaring enligt artikel 230 EG eller en passivitetstalan enligt artikel 232 EG, 2) intervenerar i ett mål som är anhängigt i EG-domstolen eller 3) inkommer med skriftliga synpunkter i ett mål under artikel 234 EG.

Av medlemsstaternas svar framkom att självstyrelseområden och delstater i samtliga medlemsstater kan göra en framställan om att talan skall väckas. Variationer förekommer dock i beslutsfattandet och den interna beredningen. I till exempel Nederländerna, Spanien och Storbritannien fattas det slutliga beslutet av ett centralt organ medan medlemsstaten i Österrike och Belgien väcker talan eller deltar i ett mål under vissa förutsättningar. I Italien är staten förpliktad att väcka talan på begäran av län eller autonoma områden endast på framställan av en kommitté som består av statens och områdenas representanter. I det tyska systemet skall förbundsregeringen väcka talan eller delta i ett mål på förbundsrådets begäran om federationen inte är behörig på området. Federationen är ändå inte förpliktad att väcka talan eller delta i ett mål när det står i konflikt med federationens generella nationella förpliktelser. I Belgien är regeln att regionerna inte kan uppträda inför EG-domstolen. Det enda undantaget gäller rätten att inlämna skriftliga synpunkter i mål där en region är part inför den nationella domstolen. Detta följer av artikel 20 i domstolens stadga som gäller alla parter i det nationella målet.

På basis av medlemsstaternas svar kunde det inte konstateras att något självstyrelseområde i unionen har självständig och definitiv beslutanderätt i domstolsprocesser under artiklarna 226 och 228 EG. Detsamma gäller talan som medlemsstaten väcker enligt artikel 230 eller 232 EG, interventioner och de ärenden som gäller förhandsbesked enligt artikel 234 EG.

I förfrågan efterhördes även hur representationen är organiserad när ett anhängigt mål berör flera aktörer som är behöriga i ärendet (central - regional myndighet). I samtliga medlemsstater representeras staten i alla mål av statsombudet och statsombudet kan assisteras av regionala myndigheter.

Slutligen efterhördes också hur man bestämmer vilket språk som skall användas i medlemsstatens yttranden i ovannämnda situationer om medlemsstaten har flera officiella språk. Endast Belgien och Spanien har flera officiella språk. Spanien använder alltid spanska inför EG-domstolen. I Belgien kan ifrågavarande myndigheter framföra sina synpunkter på sitt eget språk vid den interna beredningen. I förfaranden enligt artikel 226 EG skall statsombudet använda det språk som sökanden använt. I alla andra fall kan statsombudet välja processspråk.

Förslagen i propositionen

I regeringens proposition med förslag till ändring av 59c § i självstyrelselagen för Åland sägs att syftet med propositionen är att förtydliga 59c § så att det bättre framgår att statsrådet för sin del ska dra försorg om att landskapet

kommer i åtnjutande av ett rättvist förfarande såväl i den nationella beredningen inom statsrådet som i behandlingen i EG-domstolen.

I EG-domstolen kan förekomma flera olika typer av processer. Det kan vara fråga om förhandsavgöranden om talan angående lagligheten av EG-beslut eller om fördragsbrottsärenden. Gemenskapsrätten reglerar de olika rättsförhållanden som kan gälla bl.a. medlemsstater, unionens institutioner, medlemsstaternas myndigheter eller privata rättssubjekt.

Fördragsbrottsärenden

Bland de olika processtyperna är fördragsbrottsärendena, det vill säga ärenden där kommissionen anser att en medlemsstat underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt grundfördraget, den typ av ärenden som är av speciellt intresse för landskapet. Bestämmelserna om processerna i fördragsbrottsärenden ingår i artiklarna 226-228 i EG-fördraget.

I den nu gällande självstyrelselags 59c § finns vissa bestämmelser om ställningstaganden som gäller fördragsbrott. Enligt gällande bestämmelse ska riksmyndigheterna i samverkan med landskapsregeringen bereda innehållet i Finlands svar till kommissionen angående påstådda brister vid fullgörandet av skyldigheterna till den del bristerna hänför sig till landskapets behörighet. 59c § föreslås nu kompletterad i fråga om ställningstaganden om fördragsbrott och dessutom föreslås att det i 59c § intas bestämmelser om mål i andra ärenden.

Medgivande av talan

Ett överträdelseförfarande inleds med att kommissionen sänder en formell underrättelse till medlemsstaten som därefter har två månader på sig att svara. För att det ska gå att utröna om EG-domstolen delar kommissionens syn på tolkningen av EU-rätten är det redan i detta skede, men även senare under processens gång, viktigt att medlemsstaten inte omfattar kommissionens ståndpunkt eller medger talan på ett sådant sätt att det förhindras att frågan om EU-rättens riktiga tolkning förs till EG-domstolen för avgörande.

Frågan om medgivande av talan regleras inte i den föreslagna kompletteringen av 59c § men av propositionen framgår att om kommissionen har inlett ett överträdelseförfarande eller har väckt talan mot Finland på grund av åtgärder eller underlåtelser från landskapets sida, ska statsrådet inte mot landskapsregeringens vilja omfatta kommissionens ståndpunkt eller medge talan på ett sådant sätt att det förhindras att frågan om EU-rättens riktiga tolkning förs till EG-domstolen för avgörande.

Skriftligt förfarande

Den föreslagna 59 c § 1 mom. motsvarar nu gällande 59c §. Utgångspunkten är att riksmyndigheterna i samverkan med landskapsregeringen ska bereda innehållet i Finlands svar på ställningstaganden av kommissionen angående brister vid fullgörande av medlemsstaternas skyldigheter till den del fullgörandet hör till landskapets behörighet. Enligt propositionen är syftet med den gemensamma beredningen att på det nationella planet anstränga sig för att sammanjämka landskapets och rikets ståndpunkter så att Finland ska kunna ha endast en ståndpunkt i sina svar till kommissionen och i svaromålen inför EG-domstolen.

Till paragrafen föreslås att det fogas ett nytt 2 mom. som handlar om situationen där landskapets och rikets ståndpunkter inte kan samordnas på det sätt som avses i 1 mom. I en sådan situation ska Finlands svar och ställningstagande, på landskapsregeringens begäran, utformas så att landskapets ståndpunkt framgår. Har talan som avses i 1 mom. väckts på grund av en åtgärd eller underlåtelse från landskapets sida, ska en representant från landskapet ges rätt att delta vid det muntliga förfarandet vid domstolen.

Syftet med det nya 2 mom. är att klart uttala att landskapets ståndpunkt alltid ska framgå ur Finlands svar och ställningstaganden i en situation där Finland ställs till svar på grund av något som landskapet har gjort eller underlåtit. Utgångspunkten är, enligt propositionen, att en gemensam ståndpunkt ska eftersträvas. Samordningen ska ske inom statsrådets beredningssystem som har utvecklats genom ett av regeringen fattat principbeslut. Systemet innebär att dessa frågor vid behov kommer upp till behandling i EU-ministerutskottet där lantrådet har rätt att delta. Enligt propositionen bör dessutom på begäran av landskapet ordnas ett möte med statsministern före ministerutskottsbehandlingen. Vid mötet deltar även den minister som ansvarar för Ålandsärenden samt de ministrar till vilka ansvarsområden saken hör.

Om det trots samordningsförsök inte har gått att uppnå en gemensam ståndpunkt ska Finlands svar och ställningstagande på landskapsregeringen begäran utformas så att landskapets ståndpunkt framgår. Enligt motiveringen är utgångspunkten att ståndpunkten ska framgå i en lydelse som har godtagits av landskapet.

I propositionen konstateras vidare att paragrafen inte tillämpas på situationer där enbart riket har ställts till svar inför EG-domstolen. Det kan visserligen i sådana ärenden finnas ett berättigat intresse för landskapet om ett sådant ärende hör till landskapets behörighet enligt självstyrelselagen och ärendet därför kan få stor betydelse för landskapet i ett senare skede. Därför är det möjligt att landskapet kan framföra sina synpunkter i den nationella beredningen i enlighet med självstyrelselagens bestämmelser.

Muntlig behandling

Efter det att den skriftliga behandlingen av ärendet är avslutad kan en muntlig förhandling äga rum inför EG-domstolen. Tyngdpunkten i förhandlingar inför EG-domstolen ligger på det skriftliga förfarandet och enligt domstolens egna anvisningar måste varje enskilt ombud bedöma huruvida det verkligen finns anledning att hålla ett muntligt förfarande eller om det skriftliga förfarandet är tillräckligt.

Det muntliga förfarandet består av uppläsning av referentens rapport hörande av ombud, rådgivare och advokater samt generaladvokatens förslag till avgörande. I vissa fall kan förhör med vittnen och sakkunniga förekomma. Muntlig förhandling hålls på begäran och landskapsregeringen kan tillstå utrikesministeriet en begäran om att Finland ska anhålla om muntlig förhandling. Samtidigt kan landskapet begära att ha en egen representant i förhandlingarna. Frågan om att begära muntlig förhandling och om landskapets representants roll förfarandet kan vid behov behandlas i EU-ministerutskottet i enlighet med riktlinjerna för behandling av EU-ärenden som gäller landskapet.

Om domstolen beslutar att hålla muntlig förhandling ska landskapet enligt propositionen alltid ha rätt att, om målet gäller landskapets åtgärder eller underlåtelser, delta i den muntliga förhandlingen vid domstolen. Eftersom landskapets ståndpunkt redan ska framgå i det skriftliga förfarandet och det inte är möjligt att i det muntliga förfarandet upprepa det som anförs skriftligt är den viktigaste innebörden av att landskapet är företrätt vid den muntliga förhandlingen enligt propositionen att frågor som eventuellt ställs genast kan bli besvarade. Frågorna kan t.ex. gälla orsaken till att landskapet handlat på ett visst sätt och på sådana frågor kan landskapets representanter bäst svara. Finlands svar måste vara utformat redan under det skriftliga förfarandet och det är därför otänkbart att föra fram motstridiga ståndpunkter i den muntliga förhandlingen. Rikets och landskapets ståndpunkter måste således på förhand samordnas.

Formellt sett är Finlands regering svarande vid EG-domstolen. När även landskapet deltar kommer således Finland att ha två företrädare, statsom-

budet och landskapets representant. Landskapets representant kan ha rätt att plädera tillsammans med statsombudet om domstolen ger tillåtelse att två ombud pläderar. Också i en sådan situation måste ombuden samordna det som sägs. Frågan om landskapets representant har rätt att plädera avgörs av domstolen. Domstolens rättegångsregler medger två företrädare om ordföranden för avdelningen tillåter detta. Två representanter kan i enstaka fall tillåtas t.ex. om det i ett ärende finns två olika aspekter och det därför behövs olika expertombud.

Fullmakt till landskapet

Enligt rikets bestämmelser hör det till utrikesministeriets uppgift att företräda Finland i EG-domstolen vid överträdelseförfaranden. Statsombudet företräder Finland vid domstolen men det är även möjligt att en representant för landskapet bemyndigas att, enligt de ställningstaganden som fastställs av statsrådet och beretts i samverkan med landskapsregeringen, i enskilda fall ensam företräder Finland i ärenden som gäller brister vid fullgörandet av medlemsstaternas skyldigheter och som enbart gäller åtgärder och underlåtelser från landskapets sida.

Talan om laglighet och förhandsavgöranden

I EG-domstolen förekommer två olika processtyper där landskapet redan idag under vissa förutsättningar har talerätt.

Enligt artikel 230 i EG-fördraget kan domstolen pröva talan som väcks av en medlemsstat, av Europaparlamentet, av rådet eller av kommissionen angående lagligheten av rättsakter som antas av parlamentet och råder gemensamt, av de olika institutionerna och som inte är rekommendationer och yttranden. Begreppet medlemsstat avser enligt EG-domstolen enbart regeringar för de medlemsstater som ingår i EU. Begreppet kan alltså inte anses omfatta regeringar för regioner eller autonoma gemenskaper. Däremot får varje fysisk eller juridisk person på samma villkor väcka talan mot ett beslut som är riktat mot honom eller mot ett beslut som även, om det utformas i form av en förordning eller beslut riktat till en annan person eller personligen berör honom. De regionala myndigheterna ska om de ansetts som juridiska personer enligt nationell rätt, betraktas som juridiska personer i den mening som avses i den nämnda punkten varför denna typ av talerätt tillkommer även landskapet.

Enligt artikel 234 är EG-domstolen behörig att meddela förhandsavgöranden angående tolkningen av grundfördraget angående giltigheten och tolkningen av rättsakter som beslutats av gemenskapernas institutioner. När en sådan fråga kommer upp vid en domstol i en medlemsstat får denna domstol begära ett förhandsavgörande av EG-domstolen. Regionerna och därmed landskapet kan dessutom under vissa förutsättningar vara parter i ärenden då domstolen meddelar förhandsavgöranden.

Övriga processärenden

Enligt artikel 40 i domstolens stadga får medlemsstaterna och gemenskapernas institutioner intervensera i tvister inför domstol. Samma rätt ska gälla för varje annan person som har berättigat intresse av utgången av den tvist som underställts domstolen, undantag utgör tvisten mellan medlemsstater mellan gemenskapernas institutioner eller mellan medlemsstater och gemenskapernas institutioner.

Enligt det föreslagna 3 mom. i 59c § i självstyrelselagen kan landskapsregeringen göra en motiverad framställning hos statsrådet om att Finland ska delta i en anhängig rättegång vid EG-domstolen eller väcka talan vid domstolen när det gäller frågor som hör till landskapets behörighet eller annars betydelse för landskapet. Momentet gäller i sådana situationer där

landskapet önskar att Finland önskar att Finland ska vara delaktig i övriga processärenden.

Landskapet kan således önska att Finland ska väcka talan i någon fråga, intervensera i något mål som behandlas i domstolen eller yttra sig i ett ärende där en nationell domstol har begärt förhandsavgörande av EG-domstolen. Eftersom landskapet kan ha stort och berättigat intresse också i dessa ärenden bör de vara möjligt för landskapsregeringen att hos statsrådet göra en framställan om att Finlands ska väcka talan intervensera eller yttra sig. Detta gäller inte bara fall där saken hör till landskapets behörighet utan också när saken kan ha särskild betydelse för landskapet.

Om landskapet gör en sådan motiverad framställning bör statsrådet enligt motiveringen till propositionen inte motsätta sig den utan att det föreligger vägande skäl.

Grundlagsutskottets betänkande

Riksdagens grundlagsutskott har den 9 juni 2009 avgivit sitt betänkande över propositionen (GrUB 6/2009 rd). Grundlagsutskottet finner förslaget behövligt och ändamålsenligt och tillstyrker lagförslagen utan ändringar men anför vissa synpunkter i sitt betänkande.

Grundlagsutskottet poängterar att myndigheterna i riket och landskapet alltid i första hand bör försöka samordna sina ståndpunkter i förfarandet enligt 1 mom. för att Finlands ståndpunkt ska vara konsekvent. Utskottet anför vidare att "Det föreslagna förfarandet är ändå motiverat som en sista utväg, inte minst med hänsyn till 59 d § i självstyrelselagen för Åland, som föreskriver att landskapet är ansvarigt för en ekonomisk sanktion som finska staten dömts att betala till den del en åtgärd eller försummelse från landskapets sida är orsak till domen. Men också då är det enligt utskottets mening viktigt att två sinsemellan motstridiga ståndpunkter inte förs fram i domstolen. Ståndpunkten bör i stället om möjligt formuleras så att man i skrivelser och i den muntliga behandlingen vid sidan av Finlands ståndpunkt som beslutats i statsrådet och argumenten för den också för fram landskapets ståndpunkter som avviker från Finlands och argumenten för dem som juridiskt betydelsefulla faktorer."

Utskottet berör även frågan om Finlands eventuella medgivande av talan och anför följande: "Enligt propositionens motivering får statsrådet inte mot landskapsregeringens vilja omfatta kommissionens ståndpunkt eller medge talan på ett sådant sätt att det förhindras att frågan om EU-rättens riktiga tolkning förs till EG-domstolen för avgörande i det fall att överträdelseförfarandet eller talan riktar sig mot en åtgärd eller underlåtelse från Ålands sida. Denna aspekt på förfarandet framgår inte direkt av bestämmelsetexten, men utskottet anser att den framgår tillräckligt tydligt av bestämmelsens syfte och formulering och därmed har utskottet inga invändningar mot motiven. "

Även frågan om processspråket berörs i grundlagsutskottets betänkande: "Det är viktigt att myndigheterna i riket strävar att försäkra sig om att processspråket är svenska när ståndpunkten uteslutande gäller landskapslagstiftningen."

Slutligen framhåller grundlagsutskottet att "De föreslagna bestämmelserna har på det hela taget formulerats på ett sådant sätt att landskapet i ärenden som gäller en underlåtelse från dess sida och domstolsärenden har så stort medinflytande som konstitutionen och EU-rätten medger. Det väsentliga är att trygga landskapets möjlighet att få fram sin ståndpunkt i Finlands svar och ståndpunkter också när landskapets och rikets syn på hur EU-rätten ska tolkas går i sär. Å andra sidan är det viktigt att det av bestämmelserna inte i något läge följer att statsrådet förpliktas att avstå från sin egen ståndpunkt eller att föra fram landskapets ståndpunkt som med-

lemsstatens, liksom inte heller någon ovillkorlig förpliktelse att vidta åtgärder för att väcka talan eller intervensera.”

Utskottets överväganden

Enligt utskottets åsikt är det mycket angeläget och önskvärt att det i självstyrelselagen införs bestämmelser i syfte att åstadkomma möjligheter till ett rättvist förfarande för landskapet Åland i situationer där Finland i egenskap av EU-medlemsstat ställs till svars för åtgärder eller underlåtelser från landskapets sida.

Frågan om landskapets ställning i fördragsbrottsärenden måste enligt utskottets mening ses mot bakgrund av att det i självstyrelselagen intagits en bestämmelse om landskapets nationella ansvar. Enligt 59d § är landskapet ansvarigt gentemot riket för sådant vite eller motsvarande belopp som EG-domstolen dömt finska staten att betala till den del en åtgärd eller försumelse från landskapets sida är orsak till domen. Det är enligt utskottets mening helt oacceptabelt att landskapet ska ansvara gentemot riket för viten utan att samtidigt ha en fullgod möjlighet att föra sin egen talan inför EG-domstolen.

Målsättningen med föreliggande förslag är enligt propositionen att på lagnivå förtydliga att statsrådet ska göra sitt bästa för att garantera landskapet ett rättvist förfarande. I ett legalistiskt land som Finland innebär lagstiftningen, enligt utskottets mening, ett viktigt och tydligt förpliktigande för de myndigheter som har att sköta ärendena.

Medgivande av talan

Det föreliggande lagförslaget tar i första hand sikte på s.k. fördragsbrottsärenden som ur landskapets synvinkel kan sägas vara de viktigaste av de olika ärendena i EG-domstolen.

Såsom utskottet konstaterat ovan inleds ett överträdelseförfarande med att kommissionen sänder en formell underrättelse till medlemsstaten. Om ett sådant överträdelseförfarande inleds mot Finland på grund av en påstådd underlåtelse eller felaktighet från landskapets sida, är det enligt utskottets åsikt synnerligen viktigt att Finland inte omfattar kommissionens ståndpunkt eller medger talan på ett sådant sätt att det förhindras att frågan om EU-rätten riktiga tolkning förs till EG-domstolen för avgörande. Domstolen ska i teorin alltid pröva en talan mot EU-rätten oavsett medgivande men i praktiken är, enligt vad utskottet fått erfara, ett medgivande från statens sida en så graverande omständighet att den inte kan förbigås av domstolen varför processen i praktiken blir summarisk så snart en medlemsstat medgivit talan. En sådan situation har varit aktuell i fråga om förbudet mot snus i landskapslagstiftningen då Finland medgav talan mot landskapets vilja.

Frågan om medgivande av talan regleras inte i den föreslagna kompletteringen av 59c § men frågan berörs i propositionens motivering. Om kommissionen har inlett ett överträdelseförfarande eller har väckt talan mot Finland på grund av åtgärder eller underlåtelser från landskapets sida, ska enligt motiveringen, statsrådet inte mot landskapsregeringens vilja omfatta kommissionens ståndpunkt eller medge talan på ett sådant sätt att det förhindras att frågan om EU-rätten riktiga tolkning förs till EG-domstolen för avgörande.

Även riksdagens grundlagsutskott berör i sitt betänkande frågan om Finlands medgivande av talan och konstaterar att statsrådet enligt propositionens motivering inte mot landskapsregeringens vilja får omfatta kommissionens ståndpunkt eller medge talan då ett överträdelseförfarande eller talan riktar sig mot en åtgärd eller underlåtelse från Ålands sida. Grundlagsutskottet konstaterar vidare att denna aspekt på förfarandet inte direkt fram-

går av bestämmelsestexten, men grundlagsutskottet anser att den framgår tillräckligt tydligt av bestämmelsens syfte och formulering.

Lagutskottet anser i likhet med grundlagsutskottet att frågan om att statsrådet inte får medge talan tydligt framgår av bestämmelsens syfte och formulering fastän den inte finns med i lagtexten. Mot bakgrund av den tydliga motiveringen i propositionen förpliktas således statsrådet att, om landskapsregeringen önskar att talan inte ska medges, avstå från sin egen ståndpunkt till den del den gäller medgivande av talan.

Lagutskottet finner det synnerligen angeläget att statsrådet inte omfattar kommissionens ståndpunkt eller medger talan mot landskapsregeringens vilja. Det hade enligt utskottets mening varit önskvärt med ett tydligt stadgande om detta i lagtexten. Eftersom texten i propositionens motivering dock är entydig samtidigt som grundlagsutskottet understryker att aspekten tydligt framgår av bestämmelsens syfte och formulering, finner utskottet det acceptabelt att frågan berörs enbart i motiveringen. Om intentionerna i motiveringen dock inte efterlevs i praktiken anser utskottet att bestämmelsen i framtiden måste tas in i lagtexten.

Samordnade synpunkter

I propositionen föreslås inga ändringar av 59c§ 1 mom. enligt vilket riksmyndigheterna i samverkan med landskapsregeringen bereder innehållet i Finlands svar på ställningstagande vid påstådda brister vid fullgörandet av EG-rätten. I såväl propositionens motivering som i grundlagsutskottets betänkande betonas att utgångspunkten alltid bör vara att rikets och landskapets åsikter ska sammanjämkas. I propositionen uttrycks saken så att syftet med den gemensamma beredningen är att på det nationella planet anstränga sig för att sammanjämka landskapets och rikets ståndpunkter.

Utskottet har inga invändningar mot målsättningen att ståndpunkterna ska sammanjämkas utan konstaterar tvärtom att det bästa naturligtvis är om riket och landskapet företräder samma linje gentemot EU. Dock ställer utskottet sin förhoppning till att bestämmelsen i framtiden ska efterlevas i lika stor utsträckning från båda parter sida. Erfarenheterna från tidigare ärenden visar att statsrådet inte alltid varit samarbetsvilligt trots att bestämmelsen om samverkan ingår redan i gällande självstyrelselag. Som exempel anför utskottet ett EG-domstolsärende som rörde Azorernas beskattningsrätt där landskapsregeringen önskade att Finland skulle intervensera och där det senare visade sig att landskapets argument var juridiskt korrekta mot bakgrund av att EG-domstolen gick på den linje som landskapet företrodde.

Om ståndpunkterna inte kan samordnas

I propositionen föreslås att det till 59 c§ fogas ett nytt 2 mom. som tar sikte på situationer där landskapets och rikets ståndpunkter inte kan samordnas. Enligt lagtexten ska Finlands svar och ställningstaganden i sådana fall på landskapsregerings begäran utformas så att landskapets ståndpunkt framgår. I propositionens motivering sägs att landskapets ståndpunkt ska framgå i sak på ett sådant sätt att landskapets argument förs fram i en lydelse som har godkänts av landskapet.

Utskottet konstaterar att bestämmelsen om att landskapets ståndpunkt ska framgå, är central med beaktande av att tyngdpunkten i processer vid EG-domstolen ligger på det skriftliga förfarandet. Även om det senare hålls ett muntligt förfarande är det nämligen under det skriftliga förfarandet som svaromålet formuleras.

Vid behandlingen av ärendet har utskottet fått erfara att det i praktiken är mycket ovanligt att det i de skriftliga inlagorna framförs flera olika ståndpunkter men att det å andra sidan är den svarande staten själv som be-

slutar hur svaromålet ska utformas och hur det ska undertecknas. Några juridiska hinder för att två olika ståndpunkter framförs i svaromålet föreligger således inte. Mot denna bakgrund finner utskottet det anmärkningsvärt att grundlagsutskottet i sitt betänkande anför att det är viktigt att det av bestämmelserna inte i något läge följer att statsrådet förpliktas att avstå från sin egen ståndpunkt eller att föra fram landskapets ståndpunkt som medlemsstatens.

Lagutskottet anser för sin del att statsrådet utan att för den skull avstå från sin ståndpunkt också ska föra fram landskapets ståndpunkt i den lydelse landskapsregeringen önskar. Den springande punkten för statsrådets del torde vara beslutet om huruvida Finland ska omfatta kommissionens ståndpunkt alternativt medge talan och beträffande detta beslut finns, som nämnts ovan, klara målsättningar i propositionens motivering. Om intentionerna i propositionen väl har efterlevts så att saken tas upp till full prövning i EG-domstolen kan både rikets och landskapets synpunkter framföras i svaromålet.

Muntligt förfarande

Även det muntliga förfarandet är föremål för reglering i det föreslagna 59c § 2 mom. Enligt bestämmelsen ska en representant från landskapet ges rätt att delta i det muntliga förfarandet vid domstolen.

Enligt domstolens stadga (Art 20) består förfarandet vid domstolen av en skriftlig och en muntlig del. I rättegångsreglerna (Art 44a) sägs att rättegången vid domstolen även ska innefatta en muntlig del, om inte annat följer av särskilda föreskrifter. Sedan svarandens svaromål inkommit, kan domstolen dock besluta att ett muntligt förfarande inte ska inledas, såvida inte någon av parterna inkommer med en begäran med uppgift om skälen till att han önskar höras.

I propositionens motivering sägs att landskapsregeringen kan begära att Finland ska anhålla om muntlig förhandling. Om domstolen beslutar att hålla muntlig förhandling ska landskapet enligt den föreslagna lagändringen alltid ha rätt att delta om målet gäller landskapets åtgärder eller underlåtelser.

Vid det muntliga förfarandet som enligt rättegångsreglerna består i uppläsning av referentens rapport, hörande av ombud, rådgivare och advokater samt generaladvokatens förslag till avgörande och i förekommande fall förhör med vittnen och sakkunniga, kan parterna representeras av ombud och rådgivare. I regel är det vid det muntliga förfarandet enbart en person som är ombud och som pläderar inför domstolen men staten kan lämna in en motiverad ansökan om två ombud som får plädера. I de fall då det förekommit två ombud har det i regel varit fråga om att ett ärende haft två olika aspekter, t.ex. en miljöaspekt och en aspekt som rört den fria rörligheten.

Domstolens ordförande kan under förhandlingens gång ställa frågor till parternas ombud, rådgivare eller advokater (Art 57) och parterna får yttra sig inför domstolen endast genom sina ombud, rådgivare eller advokater (Art 58). Enligt propositionen är den viktigaste betydelsen av att landskapet är representerat vid den muntliga förhandlingen att frågor som ställs genast kan bli besvarade.

Enligt vad utskottet fått erfaras finns det inte inom domstolen någon sådan praxis att det faktum att ett ärende rör en region, i sig skulle utgöra ett skäl för att landet kan ha två pläderande ombud. För landskapsregeringens del kan det därför vara skäl att i de fall en ansökan om två ombud blir aktuell inte enbart som motiv framföra principiella självstyrelsepolitiska skäl såsom att Åland är den enda regionen i EU med delad makt, utan att även ange behovet av expertis i för landskapet specifika frågor. Utskottet ställer dock sin förhoppning till att den utveckling som inom EU kan skönjas be-

träffande de lagstiftande regionernas roll, på sikt kan leda till ökade möjligheter för regionerna att agera inför EU:s institutioner. Utskottet har här t.ex. den artikel i Lissabonfördraget som innebär ett erkännande av regionerna, i åtanke liksom EG-domstolens praxis t.ex. i fråga om synen på möjligheten till egen beskattning för Azorerna. Även det faktum att landskapet får en laglig grund för att föra fram sin ståndpunkt kan i framtiden bidra till ökade möjligheter att framträda inför domstolen vid den muntliga förhandlingen.

I regeringens proposition sägs vidare att det också är möjligt att en representant för landskapet bemyndigas att, enligt de ställningstaganden som fastställts av statsrådet och beretts i samverkan med landskapsregeringen, i enskilda fall ensam företräda Finland i ärenden som enbart gäller åtgärder och underlåtelser från landskapets sida. Mot bakgrund av självstyrelselagens bestämmelser om landskapets nationella ansvar för viten eller motsvarande belopp förutsätter utskottet att ställningstaganden i ärenden som enbart berör landskapet beaktar landskapets önskemål. Vidare förutsätter utskottet att landskapet i dessa fall regelmässigt ges fullmakt när landskapsregering så önskar. I den utsträckning som landskapet har ett nationellt ansvar bör landskapet nämligen enligt utskottets mening, även ha motsvarande nationella befogenheter. Först när ansvar och befogenheter följs åt kan förfarandet betecknas som rättvist vilket är intentionen i propositionen.

Motiverad framställning hos statsrådet

I förslaget intas även en bestämmelse i 59c § 3 mom. enligt vilken landskapsregeringen kan göra en motiverad framställning hos statsrådet om att Finland ska delta (intervenera) i en anhängig rättegång i EG-domstolen eller väcka talan i ärenden som hör till landskapets behörighet eller som annars kan ha särskild betydelse för landskapet.

Utskottet noterar att det i propositionens motivering sägs att om landskapsregeringen gör en sådan motiverad framställning bör statsrådet inte motsätta sig den utan vägande skäl. Här föreligger således en stark presumtion som utskottet förutsätter ska efterlevas i praktiken.

Domstolen avgör

I regeringens proposition sägs att Finland i ärenden som är av vikt för landskapet bör försöka bevaka landskapets intressen och inte handla i strid med dem. Utskottet omfattar detta synsätt och anser att Finland som medlemsstat, mot bakgrund av landskapets begränsade möjligheter till direkt inflytande i relation till EU:s institutioner, har ett särskilt ansvar för att tillvarata landskapets intressen.

I fråga om ärenden inför EG-domstolen vill utskottet dessutom fästa uppmärksamheten vid att det ytterst alltid är domstolen som avgör frågan om EU-rätten riktiga tolkning varför det sista ordet i ett ärende inte tillkommer vare sig statsrådet eller landskapsregeringen. För landskapets del innebär detta att det mest väsentliga är att landskapet har tydliga, sakliga och juridiskt hållbara argument för sin sak och att dessa argument framgår av handlingarna i ärendet på ett sådant sätt att de kommer domstolen till kännedom. För rikets del borde det faktum att rikets ståndpunkt enbart utgör en partsinlaga, innebära att en större öppenhet och generositet i förhållande till landskapets argument visas.

Landskapets nationella ansvar

Enligt 59d § självstyrelselagen är landskapet ansvarigt gentemot riket för sådant vite eller motsvarande belopp som EG-domstolen dömt finska staten att betala. Enligt 59d § 1-3 mom. gäller ansvaret det belopp som Finland

å dömts att betala till den del landskapet är orsaken till domen men enligt 4 mom. kan riket och landskapet jämka de belopp som avses i 1-3 mom.

Enligt utskottets åsikt innebär förslaget till ändring av självstyrelselagen visserligen vissa framsteg beträffande landskapets möjligheter att själv föra sin talan inför EG-domstolen men förslaget innebär inte att landskapet fullt ut ges talerätt. Som utskottet framhåller ovan bör ansvar och befogenheter följas åt varför landskapet borde ha nationella befogenheter i samma utsträckning som landskapet har ett nationellt ansvar. Eftersom detta inte uppnås genom förslaget till ändring av självstyrelselagen bör ansvaret istället stå i relation till befogenheterna. Det innebär att det vite eller motsvarande belopp som landskapet hypotetiskt skulle kunna bli skyldigt att ersätta riket måste vara proportionerligt i förhållande till befolkningsmängden, till övriga ekonomiska variabler samt till landskapets inflytande över försvaret.

För att uppnå balans mellan inflytande, befogenheter och ansvar anser utskottet att det också är angeläget att reformera regelverket så att de vitesbelopp eller motsvarande som utdöms av EG-domstolen står i proportion till landskapets befolkning och ekonomiska bärkraft.

Konstitutionens gränser

I grundlagsutskottets betänkande i ärendet sägs att de föreslagna bestämmelserna på det hela taget har formulerats på ett sådant sätt att landskapet i domstolsärenden har så stort medinflytande som konstitutionen och EUrätten medger. I den finska originaltexten används för begreppet konstitutionen ordet "perustuslaki" (= grundlagen).

Lagutskottet konstaterar att EG-rätten sätter vissa gränser för möjligheterna att i självstyrelselagen ge landskapet befogenheter att föra talan i EG-domstolen. Dock understryker utskottet att självstyrelselagen för Åland innehåller många bestämmelser som innebär avvikelser från grundlagen och följaktligen antas och ändras självstyrelselagen i grundlagsenlig ordning. Enligt utskottets mening sätter således grundlagen inte i sig några begränsningar för vilka befogenheter som genom självstyrelselagen kan överföras till landskapet. Utskottet finner således att grundlagsutskottets påstående är felaktigt eftersom det inte finns hinder för att bestämmelser i självstyrelselagen avviker från grundlagen.

Sammanfattade synpunkter

Utskottet konstaterar att den i propositionen föreslagna ändringen av självstyrelselagen innebär vissa framsteg. Landskapet får en begränsad talerätt på så sätt att det av motiveringarna klart framgår att statsrådet inte mot landskapsregeringens vilja ska medge talan i ett ärende som rör landskapet, att landskapets ståndpunkt ska framgå av Finlands svaromål till EG-domstolen, att en representant för landskapet ska ges rätt att delta i det muntliga förfarandet i domstolen och att landskapsregeringen kan göra en framställning om att Finland ska intervensera i ett ärende.

Även om utskottet anser att förslaget till vissa delar borde varit mera långtgående, föreslås att lagtinget för sin del godkänner förslaget eftersom det utgör ett led i utvecklingen av landskapets talerätt. Utskottet anser det dock synnerligen angeläget att lagens tillämpning noga bevakas så att ytterligare förbättringar av självstyrelselagen kan genomföras om de nu föreslagna ändringarna i praktiken visar sig otillräckliga.

Ärendets behandling

Lagtinget har den 27 maj 2009 inbegärt lagutskottet yttrande i ärendet.

Utskottet har i ärendet hört lantrådet Viveka Eriksson, presidenten i högsta domstolen Leif Sevón, professor Dr. jur. Allan Rosas, domare i EG-domstolen, riksdagsledamöterna Elisabeth Naucmér och Kimmo Sasi, förvaltningsrådet Matti Pellonpää, lagstiftningsrådet Sten Palmgren, förvaltningschefen Arne Selander och vikarierande enhetschefen Sören Silverström.

Utskottets förslag tillkom efter omröstningar som utföll 3-2. Ledamoten Barbro Sundback fogar en reservation till betänkandet.

Vid ärendets avgörande behandling deltog ordföranden Olof Erland, vice ordföranden Barbro Sundback samt ledamöterna Folke Sjölund, Jan Salmén och Harry Jansson.

Utskottets förslag

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet

att lagtinget för sin del godkänner förslaget till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland i den lydelse förslaget har enligt regeringens proposition 57/2009 rd.

Mariehamn den 25 augusti 2009

Ordförande

Olof Erland

Sekreterare

Susanne Eriksson

Reservation

Sista stycket under rubriken Landskapets nationella ansvar får följande lydelse:

Utskottet anser att bestämmelsen i självstyrelselagens 59d § om landskapets ansvar måste ändras så att ansvaret ställs i relation till landskapets befohgenheter befolkning och ekonomiska bärkraft.

Mariehamn den 25 augusti 2009

Barbro Sundback